

Ingrida Gečienė

Socialinių tinklų analizė migracijos studijose

Santrauka. *Socialinių tinklų analizė – XX-ojo ir XXI-ojo amžių sandūroje plačiai taikoma teorinė paradigma. Socialiniai tinklai tapo viena pagrindinių sąvokų tyrinėjant socialinius santykius sociologijoje, antropologijoje, medicinoje, vadyboje, komunikacijos ir kituose socialiniuose moksluose. Migracijos studijose socialinių tinklų analizė turi galias tradicijas tiriant migrantų socialinius ryšius. Tačiau dažnai socialinių tinklų samprata šioje studijų srityje naudojama tik kaip aprašomoji metafora stokojant gilesnio teorinio pagrindimo. Paskutiniame praėjusio amžiaus dešimtmetyje Massey ir jo kolegų dėka buvo pradėta plėtoti migracijos tinklo teorija, aiškinanti kaip migrantų bendruomenių buvimas tikslo šalyje skatina tolesnę migraciją. Visgi migracijos tinklų teorijos apribojimas naujų migrantų įsikūrimu gerokai suvaržo socialinių tinklų teorijos pritaikymą migracijos studijoms, nes palieka nuošalyje daugelį socialinių tinklų aspektų. Šiame straipsnyje apžvelgiamos skirtingos socialinių tinklų analizės metodologinės kryptys, daugiausia dėmesio skiriant naujausioms tendencijoms, nagrinėjančioms socialinius tinklus kaip socialinio kapitalo sudedamąją dalį. Remiantis Colemano, Putnamo ir Bourdieu socialinio kapitalo teorinėmis išvalgomis siekiama išplėtoti gilesnę teorinę socialinių tinklų migracijos tyrimuose pagrindimą.*

Pagrindiniai žodžiai: *socialiniai tinklai, migracijos tinklo teorija, socialinis kapitalas, migracija.*

Keywords: *social networks, migration network theory, social capital, migration.*

Migracijos studijose socialinių tinklų analizė plačiai naudojama tyrinėjant migrantų tinklus, diasporas ir transnacionalinius ryšius. Nors socialinių tinklų teorinės koncepcijos pradžia migracijos studijose siejama su XX amžiaus pradžios Čikagos mokyklos autorių (Znanieckio, Thomaso, Parko ir kitų) darbais, platų šios koncepcijos aiškinamosios galios pripažinimą galima rasti tik XX ir XXI amžių sandūroje. Šiuo metu vyraujantis sociologinis migracijos aiškinimas siejamas su *migracijos tinklų* teorija, kuri aiškina šiuolaikinę migraciją kaip ankstesnių migracijos tinklų priimančiose

šalyse produktą (Gold 2005; Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; Johnson ir Light 2009). Visgi dažnai migracijos tinklų teorija yra kritikuojama kaip nepakankama paaiškinti migracijos motyvaciją (Hooghe *et al.*; 2008), o socialinių tinklų sąvokos panaudojimas yra paviršutiniškas dažniausiai dėl to, kad ji vartojama tik kaip aprašomoji metafora arba nėra pakankamai pagrindžiama teoriškai (Vertovec 2003; 644; Ryan *et al.*; 2008). Todėl šiame straipsnyje siekiama giliau panagrinėti socialinių tinklų teorinę koncepciją, socialinių tinklų analizės būdus ir jų taikymą migracijos studijose.

Socialinių tinklų koncepcija

Socialinių tinklų koncepcijos ištakos siejamos su Georgo Simmelio (1858–1918) teorinėmis išvalgomis, socialinį žmonių elgesį aiškinančiomis remiantis ne socialinės grupės, o ryšių tarp grupės narių bruožais (Pescosolido 2007; 208). Kitas svarbus indėlis į socialinių tinklų analizę susijęs su Jakobo Moreno darbais *Kas turi išgyventi?* (1934) ir *Sociometrija: Eksperimentinis metodas ir visuomenės mokslas* (1951). Moreno teigia, kad „tik individų tarpusavio santykiai suteikia grupėms socialinę realybę“, o tokie svarbūs socialinio gyvenimo aspektai kaip „prigimtis ir aplinka veikia tik per tarpusavio santykių ryšius“ (Moreno 2001; 57). Šiuose darbuose Moreno pateikia vieną pirmųjų *socialinio tinklo* apibrėžimų – „<...> egzistuoja daugiau ar mažiau patvarios struktūros, kurios apjungia individus į didelius tinklus“. Taip pat pateikiami sociometrinio santykių tarp individų tyrimo metodo pagrindai: sąvokos, metodo pritaikymo technika, vizualinis ryšių tarp individų vaizdavimas sociograma, kurie nepakitę praktiškai naudojami iki šiol.

Dabartiniu laikotarpiu socialinių tinklų sąvoka apibrėžiama per socialinius veikėjus ir juos siejančius ryšius: „Socialinį tinklą sudaro individai (rečiau individų grupės), kurie susieti tarp savęs socialiniais ryšiais.“ (Mars-hall 1998; 446). Visgi naujausios socialinių tinklų studijos atkreipia dėmesį į socialinius tinklus tarp individų grupių, organizacijų, įmonių, visuomenių, globalių korporacijų (Vertovec 2003; 642). Skirtini trys socialinių tinklų požymiai (Pescosolido 2007; 210):

1. Struktūra, kuri nusako tinklinių ryšių architektūrinius aspektus: dydį, tan-

kumą, atvirumą, homogeniškumą, intensyvumą, santykių tipus, tinklo „skyles“ ir panašiai.

2. Turinys, kuris atskleidžia, kas yra perduodama tinkliniais ryšiais. Tai gali būti ištekliai (materialūs ar nematerialūs), požiūriai ir nuomonės, patirtis, kolektyvinė atmintis ir panašiai.
3. Funkcijos, tokios kaip emocinė ir instrumentinė pagalba, įvertinimas, kontroliavimas ir daugelis kitų.

Socialinių tinklų struktūra priklauso nuo socialinio tinklo dydžio. Jamesas Moody's teigia, kad dideliuose tinkluose paprastai susidaro lokalinės grupės. Ryšiai formuojasi ne kaip abipusiai ryšiai tarp visų tinklo narių, bet tarp grupių, į kurias jungiasi panašūs tinklo nariai (Moody 2001; 262). Socialinių tinklų struktūra gali būti vientisa arba turėti struktūrinių „plyšių“. Ronaldas Burtas, aptardamas skirtingų darbo kolektyvų našumą, teigia, kad skylės tinklo struktūroje suteikia priėjimą prie naujų socialinių ryšių, naujos informacijos, naujų žinių, idėjų, įgūdžių ar išteklių; tai gali būti privalumas didinant darbo našumą, palyginti su uždaro tipo tinklais (Burt 2001; 47). Individas gali turėti skirtingų rūšių ryšius savo socialiniame tinkle: tai gali būti santuokiniai ryšiai, verslo ryšiai, migrantų ryšiai ir panašiai. Skirtingas kontekstas gali nulemti skirtingus socialinių tinklų tipus, pavyzdžiui, tradicinėse kaimo tipo bendruomenėse didesnę svarbą turi kaimynystės ryšiai, o didmiesčių daugiabučių bendrijose yra didesnė ryšių su draugais svarba (Ramonaitė 2006; 89). Atsižvelgiant į tai, ar socialinius tinklus sudarantys individai ir

grupės yra panašūs socialiniame gyvenime svarbių požymių atžvilgiu, socialiniai tinklai gali būti:

1. Horizontalūs ir vertikalūs. Horizontalūs tinklai sudaro palankią terpę pasitikėjimo kitais žmonėmis ir savitarpiskumo normų formavimuisi, skatina individų jungimąsi bendrai veiklai ir bendradarbiavimą tarp jų siekiant kolektyvinių tikslų (Putnam ir Goss 2002; 11).
2. Uždari ir atviri. Pasak Ronaldo Burtto, tinklo uždaramą gali lemti tinklo tankumas arba stiprūs hierarchiniai ryšiai, palaikomi grupės lyderio (Burt 2001; 49). Uždari ryšiai susidaro tarp panašių tinklo narių. Pavyzdžiui, tiriama socialinės partnerystės tinklą tarp projektą vykdančių organizacijų, pastebėta, kad uždaros atskiros tinklo dalys susidarė tarp panašių savo veikla organizacijų ir buvo pagrįstos platesniais neformaliais ryšiais (Čiupailaitė 2007; 179).
3. Įtraukiantys (angl. *inclusive*) ir atribojantys (angl. *exclusive*). Įtraukiantys ryšiai yra atviresni ir apima platesnį socialinį ratą, o atribojantys ryšiai turi tendenciją susieti grupės narius, sustiprinti jų tapatumą ir homogeniškumą (Putnam 2000; 22).
4. Formalūs ir neformalūs. Formalūs tinklai sieja formalių organizacijų (pavyzdžiui, pilietinių organizacijų) narius, neformalūs tinklai susikuria tarp šeimos, draugų, bendradarbių ar kitų artimų žmonių. Tiek formalūs, tiek ir neformalūs tinklai skatina tarpusavio pasitikėjimą ir toleranciją (Putnam 2000; 137).
5. Paremti silpnais, stipriais arba nedalyvaujančiais (angl. *absent*) ryšiais. Stipriais ryšiais visų pirma laikomi šeimos narių ir draugų santykiai, silpnais – pažįstamų ratas, kuris yra mažiau tankus. Nedalyvaujantys ryšiai yra tokie ryšiai, kuriems tiek trūksta artumo, emocinio intensyvumo, pagalbos lūkesčių, kad sunku juos pavadinti net silpnais ryšiais. Tokie ryšiai egzistuoja, pavyzdžiui, tarp toje pačioje gatvėje gyvenančių, bet nebendruojančių žmonių. Stiprūs ryšiai nebūtinai yra optimalūs, nes, pasak Marko Granovetterio, silpni ryšiai suteikia didesnę priėjimą prie informacijos ir išteklių, pavyzdžiui, ieškant darbo arba organizuojant, įsijungiant į politinį judėjimą ar kitų tikslų siekiančią organizaciją (Granovetter 1983; 202). Virtualiose bendruomenėse, kuriose vyrauja silpni ryšiai, taip pat išplečiamos galimybės prieiti prie informacijos ir socialinės paramos išteklių (Žiliukaitė 2004; 111).
6. Susiejantys (angl. *bonding*) arba sujungiantys (angl. *bridging*). Putnamas ir Gossas apibrėžia susiejantį tinklą kaip socialinius ryšius tarp individų, turinčių panašų homogeniškumo požymį (etninė grupė, socialinė lytis, amžius, socialinė klasė ir panašiai), o sujungiantis tinklas yra socialiniai ryšiai tarp nepanašių individų (Putnam and Goss 2002; 11). Ryšiai su panašiais arba artimais žmonėmis (susiejantys tinklai)

padeda žmonėms išgyventi, o ryšiai su žmonėmis, besiskiriančiais pagal socialiniame gyvenime svarbius požymius (sujungiantis tinklas), padeda judėti į priekį, kažką keisti gyvenime (Žiliukaitė 2004; 105).

Socialinių tinklų analizė pateikia savitą terminologiją, atspindinčią galimus analizės pjūvius (susisteminta remiantis Pescosolido analize [2007; 212-213]):

- Mazgas (angl. *node*), taškas (angl. *point*), socialinis atomas, veikėjas: šie terminai nusako pagrindinius tinklo elementus. Socialiniai veikėjai dažniausiai yra individai, bet gali būti ir šeimos, organizacijos, tautos ir kitos grupės, kurios palaiko formalius ar neformalius santykius.
- Ryšiai, jungtys, santykiai. Santykius tarp mazgų nusako ryšiai, kurie gali būti vienusiai arba abipusiai. Ryšiai gali būti siunčiamieji (veikėjo nurodyti ryšiai, kuriuos jis palaiko su kitais veikėjais) ir gaunamieji (ryšiai, kuriuos kiti veikėjai palaiko su konkrečiu veikėju). Sąryšis tarp dviejų veikėjų vadinamas diada, tarp trijų – triada ir t.t.
- „Žvaigždė“ (angl. *sociometric star*) arba lyderis: veikėjas, turintis daugiausiai gaunamųjų ryšių.
- Izoliuotas tinklo veikėjas (angl. *isolate*) arba autsideris: veikėjas, neturintis nė vieno ar turintis mažiausiai gaunamųjų ryšių.
- Egocentriškas ir grupės tinklas: egocentriškas tinklas nusako vieno veikėjo visus ryšius, grupės arba pilnas tinklas nusako ryšius tarp grupės narių.
- Tinklo dydis: egocentriško tinklo dydis priklauso nuo veikėjo turimų ryšių skaičiaus, grupės tinklo dydis priklauso nuo veikėjų (mazgų) skaičiaus.
- Ryšių tankumas (angl. *density*) arba susietumas (angl. *connectedness*): tankumas nurodo proporciją tarp egzistuojančių ir galimų ryšių (reikšmė intervale nuo 0 iki 1). Tankumas atsako į klausimą, kiek gerai tinklo nariai yra tarpusavyje susieti.
- Tinklo stiprumas: stiprumas nusako ryšių intensyvumą ar potencialą, dažniausiai matuojamas per ryšių dažnumą, artumą (pavyzdžiui, kiek artimai esate susiję su X veikėju? Pažymėkite intervale nuo 1 iki 4) ar kitą reikšmingą ryšių privalumą.
- Kompleksiškumas arba sudėtingumas (angl. *multiplexity*): kompleksiškumas nusako ryšius, kurie yra susiję su daugiau nei vienu santykiu, įtraukia daugiau nei vieną socialinę veiklą ar vaidmenį, tarnauja daugiau nei vienam tikslui. Kompleksiniai ryšiai dažniau yra ilgiau trunkantys ir gilesni.
- Latentiniai ir aktyvuoti ryšiai. Aktyvuoti ryšiai nusako ryšius, kuriuos veikėjas panaudojo sprenddamas iškilusias problemas ar užduotis, o latentiniai ryšiai yra tokie, kuriuos prireikus galėtų panaudoti.
- Tinklo „skylės“ arba tinklo „tiltai“. Skylės nusako tokias tinklo struktūros vietas, kuriose veikėjai neturi vienas su kitu ryšių. Skylės suteikia galimybes pasitelkti naujus ryšius už tinklo ribų (nutiesti „tiltus“).

- Tinklo centralizacijos laipsnis pagal ryšių skaičių (angl. *degree of a point*): tokio tipo centralizacija nusako, kaip stipriai tinklo veikėjų siunčiamieji ryšiai susitelkia į kelis veikėjus (Freeman 1979; 216).
- Kontrolė. Komunikacijos ryšių priklausomumo nuo vieno veikėjo laipsnis, didžiausias kontrolės laipsnis (arba *centriškumo* laipsnis pagal kontrolės kriterijų), yra tokiu atveju, kai kiti tinklo veikėjai yra susieti vieni su kitais tik tuomet, kai vienas iš veikėjų yra siejantis juos asmuo. Toks veikėjas kontroliuoja komunikacijos srautą (Freeman 1979; 216).
- Nepriklausomumas. Nepriklausomumo laipsnis nurodo, kiek veikėjų gali palaikyti ryšius nebūdami priklausomi nuo vieno ar kelių veikėjų (Freeman 1979; 216).
- Difuzija. Informacijos srauto pasklidimas tinkle, pavyzdžiui, tirama, kodėl vieni tinklo nariai priima naują idėją, o kiti ne.
- Sociomatrix. Gaunamųjų ir siunčiamųjų ryšių lentelė, kurioje vertikalčiai ir horizontalčiai yra įrašyti visi tinklo veikėjai ir visi ryšiai (pavyzdžiui, žr.: Matulionis 2001; 173).
- Sociograma: kai ryšius pažymime grafiškai, gauname sociogramas. Jos gali atspindėti įvairius kokybinius ryšių aspektus – funkcinis, vadovavimo, sociopsichologinius ir pan. Ryšių intensyvumas gali būti žymimas stora arba plona (punktyrine) linija, kryptis – strėle.

Nuo Moreno laikų socialinė tinklų analizė buvo siejama su kiekybiniais duomenimis apie socialinio tinklo veikėjus ir juos siejančius santykius. Kiekybinėje socialinių tinklų analizėje skiriamos dvi pagrindinės analizės kryptys: egocentriško tinklo ir grupės arba viso tinklo sistemos analizė. Nors abi kryptys tiria tinklo struktūrą, egocentriško tinklo analizėje pagrindinis dėmesys skiriamas tam, koks yra tinklas veikėjo atžvilgiu. Šiuo atveju tiriamos hipotezės apie veikėjo tinklo veiksmų – dydžio, tankumo, pagalbos galimybių ir panašiai – įtaką veikėjui (pavyzdžiui, tiriamos artimiausios ir tolimesnės aplinkos ratai, vyraujančios tinklo funkcijos; žr. Antinienė ir kt. 2004; 40). Papildoma informacija apie veikėjo socialinę lytį, amžių, tautybę, požiūrius padeda nagrinėti, pavyzdžiui, tinklo homogeniškumą, kitus struktūrinius ir konteksto aspektus. Viso tinklo sistemos analizėje siekiama apibūdinti tinklo ribas ir struktūrines savybes: tinklo dydį, tankumą, tinklo skylės, centralizacijos laipsnį pagal veikėjo gaunamųjų ryšių skaičių, kontrolės ar nepriklausomumo aspektus, tinklo žvaigždes ir izoliuotus veikėjus.

Pescosolido nurodo, kad XX amžiaus pabaigoje išvystytos dar dvi socialinių tinklų analizės kryptys, akcentuojančios socialinės pagalbos ir socialinio kapitalo aspektus (Pescosolido 2007; 216). Siekiant gilesnės socialinių tinklų analizės ir ieškant atsakymų į klausimus, koku būdu socialiniai tinklai funkcionuoja, kaip jie yra socialiai konstruojami, reprodukuojami ir keičiami, kaip įsijungiami į esančius tinklus ar kuriami nauji ryšiai, šios socialinių tinklų analizės kryptys yra mažiau susijusios su kiekybine duomenų

analize. Įtraukus kokybinius metodus, žymiai išsiplėtė naudojamų duomenų rinkimo metodų aspektas: nuo stebėjimo, interviu, biografinių interviu naudojimo iki etnografinės metodologijos (Kuzmickaitė 2004). Skirtingai nuo kiekybinės socialinių tinklų analizės, kuri socialinę pagalbą nagrinėja kaip galimą ryšių tipą, tinklo turinį ar išteklių, kuri galima pasiekti ryšių pagalba, socialinės pagalbos analizės kryptis daugiau orientuojasi į socialinių santykių kokybę. Siekiama iširti, ar veikėjai gauna pakankamai socialinės pagalbos kasdieninio gyvenimo ar kritinių įvykių atvejais. Galima tirti pasitikėjimo tinklo pagalba lygmenį, tikėtinos pagalbos (latentinių ryšių struktūrinėje perspektyvoje) arba gautos pagalbos (aktualizuotų ryšių struktūrinėje perspektyvoje) apimtis. Buvo empiriškai patvirtinta, kad tikėtina pagalba yra labiau svarbus veiksnys nei gauta pagalba veikėjo gyvenime (Pescosolido 2007; 216).

Socialinių tinklų analizė socialinio kapitalo aspektu yra naujausia analizės kryptis, kuri remiasi socialinio kapitalo teorijos pradininkų – Bourdieu, Colemano ir Putnamo teorinėmis įžvalgomis apie individų ir jų grupių (organizacijų, visuomenių ir panašiai) socialinį kapitalą, kuris sukuriamas ir didinamas pasitelkiant socialinius tinklus. Individai ir grupės investuoja, dalyvauja ir naudojami socialinių tinklų ištekliais, nes tikisi gauti naudos (Lin 2001; 6). Bourdieu dar 1977 m. socialinius tinklus apibrėžė kaip socialinių santykių kapitalą, pabrėždamas, kad socialiniai tinklai yra vertingas išteklius, suteikiantis naudingą pagalbą siekiant geresnės socialinės padėties, politinės karjeros ir panašiai (Field 2003; 14). Pasak Bourdieu, socialinis kapitalas – tai iš-

tekliai, kuriuos individas arba grupė įgauna dėl priklausymo mažiau ar daugiau institucionalizuotam tarpusavio santykių tinklui (Bourdieu and Wacquant 1992; 119). Be to, tik naudojant socialinį kapitalą įmanomi kapitalo išteklių mainai. Colemanas pabrėžė bendras normas ir pasitikėjimą socialiniuose tinkluose kaip socialinio kapitalo formas (Coleman 1990; 300). Colemano teigimu, socialinis kapitalas reprezentuoja naudingus išteklius, nes įtraukia apsieitimą paslaugomis ar kitais ištekliais (Field 2003; 20). Kaip ir Colemanas, Putnamas apibrėžia socialinį kapitalą remdamasis tokiais socialinės organizacijos bruožais, kaip „pasitikėjimas, normos ir tinklai, kurie gali pagerinti visuomenės efektyvumą skatinant koordinuotus veiksmus“ (Putnam 1993; 167).

Socialinio kapitalo teorija suteikia gilesnį teorinį pagrindimą tokiems socialinio tinklo aspektams, kaip hierarchinė veikėjo pozicija tinkle pagal turimą skirtingų kapitalo formų dydį, veikėjo galimybės prisijungti prie kitų tinklų pagal turimus išteklius, skirtingų kapitalo formų mainai. Bourdieu, be socialinio kapitalo, skiria kitas kapitalo formas: ekonominį (materialiniai ištekliai, sprendimų priėmimas), kultūrinį (išsilavinimas, kalbų žinojimas, informacija) ir simbolinį (prestižas, reputacija, garbė) (Gečienė 1999; 64). Pavyzdžiui, aukštąjį išsilavinimą turintys specialistai bei verslininkai turi platesnius socialinius ryšius su draugais, pažįstamais. Tai pagerina priėjimą prie kitų išteklių per socialinio kapitalo konvertaciją į kitas kapitalo rūšis, pavyzdžiui, siekiant gauti reikiamos informacijos, įdomesnį ir/ar geriau apmokamą darbą (Gečienė, 1999, 170).

Socialinio kapitalo teorija skatina tirti socialinius tinklus per Putnamo pabrėžto visuomeninio aktyvumo, įsitraukimo į pilietinę visuomenę prizmę bei per Colemano išvengtus platesnius bendruomenės ryšius (pavyzdžiui, kaimynystę arba migrantų tinklus) (Pescosolido 2007; 216). Taip pat sėkmingai galima tirti Colemano išskirtų socialinio kapitalo formų – socialinių normų ir pasitikėjimo – aspektus socialiniuose tinkluose (Ryan 2008; 674). Kadangi socialiniai tinklai kinta laiko ir erdvės atžvilgiu, yra dinamiški struktūros ir procesų atžvilgiu, perspektyvios analizės kryptys siejamos su socialinių tinklų istorija, tinklų sukūrimu ir išnykimu, tinklų išsiplėtimu už lokalią bendruomenės ribų ir tapimu transnacionaliniais (Vertovec 2003), arba globaliais tinklais (Castells 2000). Netgi šios krypties tyrimų atskleisti socialinio kapitalo pritaikymo ribotumai (pavyzdžiui, sunkiau užčiuopiama neigiama socialinių tinklų įtaka veikėjams arba antisocialinė kai kurių veikėjų prigimtis) inspiruoja socialinių tinklų tyrinėjimus socialinio kapitalo erozijos, individualizacijos šiuolaikinėse visuomenėse (Coleman 1990; 336, Putnam 2007; 147), nelyybės virtualiuose tinkluose kryptimis (van Dijk 2005; 145).

Migracijos tinklų teorija

Socialinių tinklų koncepcijos pritaikymas migracijos studijose siekia, pasak Francis Johnsono ir Ivano Lighto, XX amžiaus pradžią. Thomas'as ir Znaniecki's (1921), Parkas ir Milleris (1921) bei Fairchildas (1930, 8 skyrius) tyrinėjo etnines kaimynystes, etnines profesines bendruomenes ir nustatė, kad socialiniai tinklai padarė didelę įta-

ką europiečių migracijai, padėdami priimti sprendimą emigruoti ir įsikurti pasitelkiant etninius tinklus naujose šalyse. Šios Čikagos mokyklos teorinės migracijos tinklų išvalgos reprezentuoja pirmąjį Migracijos tinklų teorijos etapą (Francis Johnson ir Ivan Light; 2009). Antrasis Migracijos tinklų teorijos etapas siejamas su Massey ir jo kolegų darbais, kuriuose teigiama, kad migrantų bendruomenių buvimas tikslo šalyje skatina tolesnę migraciją. Šios etninės bendruomenės sumažina emocinius, socialinius ir ekonominius migracijos kaštus ir palengvina naujai atvykusių žmonių įsijungimą, suteikdamos reikiamus kontaktus ir informaciją apie būsto galimybes, darbo rinkos situaciją, galimybę įsidarbinti bei kitą informaciją, būtiną prisitaikyti prie naujų aplinkybių (Massey et al. 1994).

Išsamiausiai migracijos tinklų teoriją Lietuvoje pritaikė Aušra Maslauskaitė ir Vlada Stankūnienė, tirdamos Lietuvos gyventojų migraciją per šeimos prizmę. Tiriant šeimoje priimamus sprendimus emigruoti išaiškėjo, kad šis sprendimas kyla iš socialinių santykių. Individo, turinčio šeimą, migracinis sprendimas nėra individualus, jis atspindi jam artimiausio socialinio tinklo, „reikšmingų kitų“ požiūrį į šeimos padėtį, galimybes, praradimus ir naudą. Šeimos nario sprendimui išvykti įtakos turi ne tik šeiminiai ar giminės ryšiai, bet ir platesnio socialinio tinklo įtaka (bendradarbiai, pažįstami, kaimynai ir pan.) (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; 74). Tyrimas patvirtino, kad migracijos tinklas yra svarbus veiksnys šeimai ir jos nariui apsispręsti išvykti bei įsikurti tikslo šalyje.

Visgi Massey suformuluoti pagrindiniai Migracijos tinklų teorijos teiginiai gerokai apriboja socialinių tinklų teorijos pritaikymą migracijos studijoms: pernelyg daug dėmesio skirdama naujų migrantų įtraukimui į migracijos tinklus, ši teorija palieka nuošalyje tinklų formavimosi procesus, jau egzistuojančių migracijos tinklų ir naujų migrantų atvykimo įtakos jiems analizę, migrantų skirtumų pagal amžių, etninę, socialinę lytį, socialinį statusą ar profesiją įtaką migracijos procesui analizę, priimančiosios šalies požiūrio ir išteklių įtaką migracijos tinklams analizę ir daug kitų socialinių tinklų teorijos teikiamų galimybių. Todėl pateikiamos užsienio ir Lietuvos naujausių migracijos tinklų studijų pagrindinės išvalgos, vertingai papildančios migracijos tinklų teoriją.

Migracijos procese vyksta nuostatų, vertybių kaita, kuri lemia migracinės kultūros formavimąsi (Massey *et al.*, 1994). Migracija pradedama traktuoti kaip „normalus“, „priimtinas“ problemų sprendimo būdas. Migracinis elgesys įgauna socialinės normos statusą, jis netraktuojamas kaip deviantinis elgesio būdas. Individai pradeda elgtis pagal šią internalizuotą elgesio normą ir pasirenka migraciją (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; 98). Kazlauskienės atlikta aukštos kvalifikacijos migrantų migracijos sprendimo priėmimo analizė taip pat parodė, kad racionalus migracijos pasirinkimas nėra primamas tik ekonominėje naudos-kaštų plokštumoje, bet jam turi įtakos kiti veiksniai, tarp kurių stipriausiai pasireiškė lietuvių tautos migracijos tradicija, t.y. jų turimos žinios apie sėkmingus lietuvių migracijos faktus. Tai leido autorei teigti, kad lietuvių migra-

cijos patirtis, perduodama iš kartos į kartą, daro stiprią įtaką vėlesnių migrantų būsimos migracijos naudos lūkesčiams, taigi ir migracijos srautams. Ilga migracijos patirtis keičia visuomenės požiūrį, vertybes, lūkesčius ir virsta tradicija bei ilgaamžiu procesu (Kazlauskienė, 2006).

Migracijos tinklai gali susidėti iš neformalių ir formalių ryšių. Pirmuoju atveju ji sudaro išvykstančiojo šeimos draugų, pažįstamų, giminių, gyvenančių užsienio šalyje, ratas. Antruoju atveju tai gali būti „migracinė industrija“, veikianti kaip transnacionalinis organizuotas verslas, skatinantis darbo jėgos judėjimą tarp šalių (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; 94). Migracijos industrija padeda migrantui išspręsti ne tik buitines, darbo, bet ir kalbos nemokėjimo problemas, sukuria savotiškus „darbo ir gyvenimo getus“, migrantui santykinai saugius inkliuzus tikslo šalyje bei skatina migracinį elgesį (ten pat; 98). Migracijos tinklų formavimosi procesui svarbūs ne tik išteklių, susiję su ryšiais tarp emigrantų ar su likusiais gimtoje šalyje tinklo veikėjais, bet ir priimančios šalies išteklių, galimybės ar jų trūkumas, todėl migracijos tinklai skirtingose šalyse gali formuotis specifiskai (Padilla 2006).

Palapsniui migracijos procesas gali pasiskatinti grandininę migraciją (angl. *chain migration*), nes išvykę migrantai sukuria migracijos bazę – informaciją ir kanalus. Aušros Kazlauskienės atlikta intelektualios darbo jėgos socialinių ryšių vaidmens migracijos procese analizė patvirtino, kad ši Lietuvos gyventojų grupė, pasižyminti greita integracija į priimančios šalies visuomenę, sukuria migracijos multiplikaciją: išsimokslinę mi-

grantai palaiko ryšius su Lietuvoje gyvenančiais žmonėmis ir remia jų migraciją (Kazlauskienė 2006). Kai kritinė migracijos riba būna peržengta, socialinė struktūra palaiko migracinį procesą autonomiškai, migraciniai ryšiai per tam tikrą laiką įgauna pastovumą. Tam tikri „epicentra“ plėtojasi ir pritraukia nuolatinis migracijos srautus. Tokie srautai atspindi politinius, ekonominius, socialinius santykius, kurie suteikia srautams pastovumą. Geografinis atstumas turi įtakos, bet nėra svarbiausias veiksnys. Taip kai kurių šalių migrantai dalyvauja susidarant didelio masto migracinėms sistemoms (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; 23).

Migracija gali vykti etapais: iš skurdaus regiono/šalies vykstant trumpam vizitui į kitą vietovę; įgyjamas patyrimas, sukauptos lėšos; grįžtama į savo šalį jau turint aukštesnį statusą (informacijos, žinių, socialinio statuso požiūriu); paskui, esant palankioms sąlygoms, į sukurtą aplinką svetimose šalyse vykstant su šeima, giminėmis (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; 23). Pasak Daivos K. Kuzmickaitės, šio proceso metu migrantai patenka į jau susiformavusias grupes, kurios suteikia išgyvenimui būtinus išteklius, tačiau kartu susaisto juos į įvairių socialinių vaidmenų bei santykių tinklą. Viena vertus, šie socialiniai ryšiai daro įtaką migracijos procesui ir jį palaiko, kita vertus, tam tikromis aplinkybėmis (dažniausiai nedokumentuotos, nelegalios migracijos atvejais) tie patys socialiniai ištekliai gali tapti trūkumu ir būti kenksmingi, jei išsirutulioja į „migracijos industriją“ ir migruojančiųjų išnaudojimą (Kuzmickaitė 2008; 26). Migracijos tinklai gali vaidinti ir neigiamą vaidmenį: įklampinti į skolas, imti

nepagrįstai didelius mokesčius už nedideles paslaugas, apgauti, įtraukti į prekybos žmonių tinklą. Ypač pažeidžiami šiuo požiūriu yra žemos kvalifikacijos, nemokantys užsienio kalbos migrantai (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; 74).

Socialinių tinklų perspektyva ne tik leidžia tirti migracijos strategijas, bet taip pat suteikia galimybę palyginti skirtingų socialinių sluoksnių, skirtingų tautybių migracijos procesus (Ryan 2009; 217). Šiuo metu giliausiai išnagrinėti aukštos ir žemos kvalifikacijos migrantų tinklų bruožai (Kenedy 2004; Kazlauskienė 2006; Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; Harvey 2008; Gečienė 2008 ir kt.). Pasak Maslauskaitės ir Stankūnienės, žemos kvalifikacijos migrantams etniniai migracijos tinklai yra fizinį ir socialinį išlikimą garantuojanti būtinybė, o aukštos kvalifikacijos migrantai tinklu naudojasi labai fragmentiškai, tarkim, ieškodami būsto. Jų turimas kultūrinis kapitalas ir socialiniai ištekliai padeda savarankiškai įsikurti užsienio šalyje. Aukštos kvalifikacijos migrantai, ieškodami darbo vietos užsienio šalyje, taip pat naudojami įvairių „protų medžiokle“ užsiimančių įstaigų paslaugomis. Tai gali būti tiek ES struktūros, tiek įvairių tarptautinių korporacijų vykdoma personalo paieška (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; 98). Socialiniai ryšiai turi įtakos išsimokslinusių žmonių migracijai (daliai žmonių jie turėjo net lemiamą įtaką), tačiau taip pat išaiškėjo, kad didėjant migrantų išsimokslinimo lygiui, jų svarba mažėja. Vadinasi, kuo aukštesnės kvalifikacijos migrantas (jo turimas žmogiškas kapitalas), tuo mažiau jam reikalinga migracijos parama, ir atvirkščiai – kuo

žemesnės kvalifikacijos migrantas, tuo labiau migracijos procese jis pasikliauja socialiniais ryšiais (ypač tarpasmeniniais) (Kazlauskienė 2006). Be to, išsivysčiusių šalių selektyvi imigracijos politika, atverianti sienas kitų šalių aukštos kvalifikacijos specialistams, sukuria palankias sąlygas intelektualiai darbo jėgai judėti tiesiai į pirminį (gerai apmokamų darbų) darbo rinkos sektorių ir mažina etninio (lietuvių) migrantų tinklo vaidmenį migracijos procese (ten pat). Kitas tyrimas parodė, kad ryšiai su likusiais gimtojoje šalyje išlieka stiprūs ir reikšmingi išteklių panaudojimo atžvilgiu: išvykę Lietuvos mokslininkai aktyviai palaiko asmeninius ir dalykinius santykius su Lietuvos institucijų darbuotojais, keičiasi informacija apie tyrimų projektus, konferencijas, dalyvauja (nors ne visi aktyviai) Lietuvos mokslinėse ar visuomeninėse organizacijose. Taip pat socialiniai tinklai priimančiojoje šalyje plečiami ir globaliu mastu: beveik du trečdaliai aktyviai dalyvauja užsienio mokslinėse ir visuomeninėse organizacijose (Gečienė 2008; 182).

Pastaruoju metu daugelis tyrėjų atkreipė dėmesį į reikšmingus skirtumus tarp lyčių migracijos tinkluose. Vyrai ir moterys turi skirtingus migracijos motyvus, patiria skirtingas rizikas, naudoja skirtingus tinklų tipus siekdami būtinų išteklių. Moterys daugiau naudoja uždarus stiprius šeimos ar giminytės tinklus, o vyrai – atvirus silpnesnius draugų tinklus, todėl moterys lieka labiau atskirtos priėjimo prie kitų informacijos išteklių atžvilgiu (Curran and Saguy 2001; Padilla 2006; Ryan 2009). Migrantų tinkluose pastebimi ir dideli skirtumai, susiję su migrantų etninės grupės kultūra, religija, socialinio el-

gesio modelio panašumu į priimančiosios šalies atitinkamas struktūras (Hardwick 2003; Padilla 2006). Kuo migrantų etninė grupė panašesnė į priimančiosios šalies kultūrinius ir socialinius bruožus, tuo lengviau šios etninės grupės migrantams užmezgti ryšius už etninės grupės ribų ir gauti priėjimą prie reikalingų išteklių. Pavyzdžiui, Portugalijoje visuomenė lengviausiai priima migrantus iš Rytų Europos, sunkiau iš Brazilijos ir dar sunkiau iš buvusių kolonijų Afrikoje (Padilla 2006; 4). Taip pat pastebima kita tendencija: jei anksčiau migrantų tinklai buvo daugiau siai pagrįsti tos pačios etninės grupės narių ryšiais, plintant transnacionalinės migracijos reiškiniui migrantų tinklai tampa heterogeniški etniniu aspektu, ypač aukštos kvalifikacijos migrantų atveju (Kenedy 2004; 176).

Socialinių tinklų analizė taip pat palengvina migracijos dinamikos tyrinėjimus laiko atžvilgiu bei socialinių ryšių vystymo tyrinėjimus erdvės atžvilgiu (Ryan 2009; 217). Daugiausia dėmesio skiriama laiko ir erdvės „suspaudimo“ reiškiniui, kai spartūs ir atpiginti keliavimo būdai leidžia būti labai mobiliems, dažniau fiziškai susitikti su tinklų, kuriems individas priklauso, veikėjais, taip sustiprinant tinklo ryšius, o informacinių technologijų vystymasis leidžia panaudoti technologinius privalumus palaikant santykius nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos. Taip tinklai tampa labiau atviri ir ekspansyvūs, o tinklo ryšiai vis labiau kompleksiški (Urry 2004). Tinklai išsiplečia iki globalinio masto (Castells 2004), tačiau padidėja nelygybė tarp migrantų, kurie sėkmingai pasinaudoja laiko ir erdvės suspaudimo privalumais, ir tų, kurie turi mažiau įvairių kapitalo

formų išteklių ir sunkiau prieina prie naujų galimybių ir išteklių (Kenedy 2004; 162; Kuzmickaitė 2004; 84).

Migracijos tinklų teorijos sustiprinimas socialinio kapitalo analize padeda išsamiau paaiškinti, kaip veikia socialiniai migracijos tinklai. Šiuo požiūriu, veikėjai migruoja ir instrumentiškai naudojami migracijos tinklais, siekdami padidinti gaunamą naudą iš savo investicijų į išsimokslinimą, žinias ir įgūdžius (Padilla 2006). Kadangi vienas pagrindinių socialinio kapitalo bruožų yra šio kapitalo konvertacija į kitas kapitalo formas, migracijos tinkluose jis konvertuojamas į didesnius darbo atlyginimus, santaupas ir pinigines perlaidas likusiems gimtojoje šalyje. Be to, migrantai konvertuodami socialinį kapitalą į kitas kapitalo formas gali pagerinti ar išlaikyti savo socialinį statusą priimančioje šalyje (Kazlauskienė 2006). Migracijos tinklų teoriją sustiprina pasitikėjimo kaip atskiros socialinio kapitalo formos įtakos tinklams analizė. Teigiama, kad pasitikėjimas yra viena esminių sąlygų prisijungti prie migracijos tinklų (Ryan 2008; 674), be to, pasitikėjimas struktūrizuoja migrantų tinklų formavimąsi ir turinį (Curran and Saguy 2001; 59).

Apibendrinimas

Per paskutinius dvidešimt metų socialinių tinklų analizė tapo viena labiausiai plintančių koncepcijų tyrinėjant socialinius santykius sociologijoje, antropologijoje, medicinoje, vadyboje, komunikacijos ir kituose socialiniuose moksluose. Socialinių tinklų analizės pradžia siejama su Simme-

lio ir Moreno darbais, kuriuose pabrėžiama socialinių santykių svarba. Nepaisant šių ankstyvųjų išvalgų, socialinių tinklų analizė tapo pripažinta tik susidomėjus socialiniais tinklais kaip socialinės struktūros pamatu aštuntajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Nuo Moreno laikų dominavusią kiekybinę socialinių egocentriinių ir grupės tinklų analizę papildė naujos socialinių tinklų analizės kryptys, akcentuojančios socialinės pagalbos ir socialinio kapitalo aspektus.

Atnaujinta socialinių tinklų analizė suteikė galimybes tirti, kaip socialinis tinklas funkcionuoja, kaip jis socialiai konstruojamas, reprodukuojamas, kaip jis keičiasi laiko ir erdvės atžvilgiu. Taip pat ši koncepcija suteikia teorines ir analitines priemones tirti hierarchinę veikėjo poziciją tinkle pagal turimą skirtingų kapitalo formų dydį, veikėjo galimybes prisijungti prie kitų tinklų pagal turimus išteklius, skirtingų kapitalo formų mainus. Kartu ši analizė pateikia išvalgas apie negatyvius socialinių tinklų bruožus – eksploataciją, geto sąlygų susidarymą, individo teisių apribojimus kontroliuojant jo elgesį. Kita analizės kryptis susijusi su tokių socialinio kapitalo formų, kaip pasitikėjimas, normos ir vertybės, nagrinėjimu ir jų daromos įtakos tinklo struktūrai, turiniui ir funkcijoms analize.

Paskutiniame praėjusio amžiaus dešimtmetyje Massey ir jo kolegų dėka buvo pradėta plėtoti migracijos tinklo teorija, kuri teigia, kad migrantų bendruomenių buvimas tikslo šalyje skatina tolesnę migraciją, nes egzistuojantis migracijos tinklas sumažina emocinius, socialinius ir ekonominius migracijos kaštus ir palengvina naujai atvy-

kusių žmonių įsijungimą, suteikdamos reikiamus kontaktus ir informaciją apie būsto galimybes, darbo rinkos situaciją, galimybę įsidarbinti bei kitą informaciją, būtiną prisi- taikyti prie naujų aplinkybių. Visgi Migraci- jos tinklų teorijos išskirtinis dėmesys naujų migrantų įsikūrimui gerokai apriboja soci- alinių tinklų analizės pritaikymą migracijos studijoms, nes palieka nuošalyje daugelį soci- alinių tinklų aspektų.

Straipsnyje pateiktos užsienio ir Lietuvos naujausių migracijos tinklų studijų pagrindi- nės išvalgos vertingai papildė migracijos

tinklų teoriją skirtingų migracijos strategijų analize, suteikia galimybę palyginti skirtingų socialinių sluoksnių, tautybių, amžiaus, lyties, profesijos žmonių migracijos procesus, at- kreipia dėmesį į migracijos tinklų dinamikos tyrinėjimus laiko ir erdvės atžvilgiu. Naujos migracijos studijos įtraukia tokių socialinio kapitalo formų, kaip pasitikėjimas, bendros normos, vertybės, ir jų įtakos migracijos tin- klams analizę, teigiamą ir neigiamą migraci- jos tinklų įtaką, tikslo šalies konteksto įtaką migracijos tinklams ir daugelį kitų socialinių tinklų analizės aspektų.

LITERATŪRA

Antinienė, Dalia, Baršauskienė, Viktorija ir Merkys, Gediminas. 2004. „Lietuvos studentų soci- aliniai ryšiai: diagnostinis tyrimas naudojant soci- alinio tinklo matricą“. *Psichologija*, Nr.30: 32-46.

Bourdieu, Pierre and Wacquant, Loic. 1992. *An invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: The Uni- versity of Chicago Press.

Boyd, Monika. 1989. „Family and Personal Networks In International Migration: Recent De- velopments and New Agendas“, *International Mi- gration Review* 23: 638-70.

Burt, Ronald S. 2001. „Structural holes versus Network Closure as Social Capital“ in Nan Lin et al. (eds.) *Social capital – theory and research*. New York: Aldine de Gruyter: 31-56.

Castells, Manuel. 2004. „Afterward: Why Net- works Matter“ in M. Helen, P. Miller & P. Skid- more (eds.) *Network Logic: Who Governs in an Inter- connected World?* London: Demos: 221-225.

Castells, Manuel. 2000. *Tinklaveikos visuomenės raida*. Vilnius: Poligrafija ir informatika.

Coleman, James S. 1990. *Equality and Achieve- ment in Education*. Westview Press.

Curran, Sara R. and Saguy, Abigail C. 2001. „Migration and Cultural Change: A Role for Gender and Social Networks?“, *Journal for Interna- tional Women's Studies* 2 (3): 54-77.

Čiupailaitė, Dalia. 2007. „Socialinė partnerystė kaip kompleksinės socialinės problemos įveikos galimybė“ kn. *Socialiai pažeidžiamo jaunimo inte- gracijos į darbo rinką prielaidos Lietuvoje*, Viešosios politikos ir vadybos institutas:172-212.

Field, John. 2003. *Social Capital*. London: Routledge.

Freeman, Linton C. 1979. „Centrality in social networks conceptual clarification“, *Social Networks*, No. 1 (3).

Gečienė, Ingrida. 2008. „Išvykusių į užsienį Lietuvos mokslininkų reintegracijos nuostatos“ kn. *Tyrėjų gebėjimų ugdymas Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungos infrastruktūrą*. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas: 165-185.

Gečienė, Ingrida. 1999. „Galia stratifikaci- jos teorijose“ kn. *Socialinis struktūrinimasis ir jo pažinimas (sudarė Meilutė Taljūnaitė)*. Vilnius: Li- etuvos filosofijos ir sociologijos institutas: 54-75.

Gečienė, Ingrida. 1997. "Social Capital in Transforming Society of Lithuania" in Meilutė Taljūnaitė (eds.) *Everyday Life in the Baltic States*. Vilnius: Lietuvos Filosofijos ir sociologijos institutas: 194-212.

Gold, Steven J. 2005. „Migrant networks: a Summary and Critique of Relational Approaches to International Migration“ in Homero, M. and Margolis, E. (eds.) *The Blackwell Companion to Social Inequalities*. London: Blackwell: 257-285.

Granovetter, Mark. 1983. „The Strength of Weak Ties: a Network Theory Revisited“, *Sociological Theory* 1: 201-33.

Hardwick, Susan W. 2003. "Migration, Embedded Networks and Social Capital: Toward Theorizing. North American Ethnic Geography", *International Journal of Population Geography* 9 (2): 163 – 179.

Harvey, Williams S. 2008. „Strong or weak ties? British and Indian expatriate scientists finding jobs in Boston“, *Global networks* 8: 453-473.

Hooghe, Marc et al. 2008. „Migration to European Countries: A Structural Explanation of Patterns, 1980-2004“, *The International Migration Review* XLII (2): 1-32.

Johnston, Francis M. and Light, Ivan H. 2007. „Identifying and Assessing Third Stage Migration Network Theory“, *Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association*, TBA, New York. Prieiga per internetą: http://www.allacademic.com/meta/p184464_index.html

Kazlauskienė, Aušra. 2006. *Protų nutekėjimo priežastys ir tendencijos: Lietuvos atvejis*. Daktaro disertacijos santrauka. Prieiga per internetą: <http://internet.ktu.lt/doktorantura/kazlauskienė/>

DISSERTATION%20SUMMARY%20spaus-tuvei.pdf

Kenedy, Paul. 2004. „Making global society: friendship networks among transnational professionals in the building design industry“, *Global Networks* 2: 157-179.

Kuzmickaitė, Daiva K. 2008. „Teoriniai tarptautinės lietuvių migracijos diskursai“, *Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1: 24-32.

Kuzmickaitė, Daiva K. 2004. *Tarp dviejų pasaulių: naujieji imigrantai lietuviai Čikagoje (1988-2000)*. Kaunas.

Lin, Nan. 2001. „Building a Network theory of Social Capital“ in Nan Lin et al. (eds.), *Social capital – theory and research*. New York: Aldine de Gruyter: 3-29.

Marshall, Gordon. 1998. *Oxford Dictionary of Sociology*. Oxford: Oxford University Press.

Maslauskaitė, Aušra ir Stankūnienė, Vlada. 2007. *Šeima abipus sienų: Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas.

Massey et al. 1994. „Migradollars: The emittances and Savings of Mexican Migrants to the United States“, *Population Research and Policy Review* 13:3-30.

Matulionis, Arvydas V. 2001. *Sociologija*. Vilnius: Homo Liber.

Moody, James. 2001. „Peer influence groups: identifying dense clusters in large networks“, *Social Networks* 23: 261-283.

Морено, Якоб А. 2001. *Социометрия: Экспериментальный метод и наука об обществе*. Москва: Академический Проект.

Padilla, Beatriz. 2006. „Brazilian Migration to Portugal: Social Networks and Ethnic Solidarity“. CIES e-working paper 12: 1-20.

Pescosolido, Bernine A. 2007. „The Sociology of Social Networks“, in Clifton D. Bryant and Dennis L. Peck (eds.) *21st Century Sociology. Volume 1*. SAGE Publications: 208-217.

Putnam, Robert D. 1993. *Making Democracy Work*. Harvard: Harvard University Press.

Putnam, Robert D. and Goss, Kristin A. 2002. „Introduction“, in Robert Putnam (eds.), *Democracy in Flux*. Oxford: Oxford University Press.

Putnam, Robert D. 2000. *Bowling Alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.

Ramonaitė, Ainė ir kiti. 2006. *Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis: kolektyvinė monografija*. Vilnius: Versus Auris.

Ryan, Louise et al. 2009. „Social networks, Social Support and Social Capital: The Experiences of Recent Polish Migrants in London“, *Sociology* 42 (4): 672-690.

Ryan, Louise. 2009. „How women use family networks to facilitate migration: A comparative study of Irish and Polish women in Britain“, *The History of the Family* 14 (2).

Van Dijk, Jan A. G. M. 2005. *The Deepening Divide: inequality in the Information Society*. SAGE Publications.

Vertovec, Steven. 2003. „Migration and other Forms of Transnationalism: Towards Conceptual Cross-Fertilization“. *International Migration Review* 37(3): 641-65.

Urry, John. 2004. „Small worlds and the new „social physics““, *Global Networks* 4: 109-130.

Žiliukaitė, Rūta. 2004. „Socialinis kapitalas ir internetas“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 1: 104-114.

ABSTRACT

SOCIAL NETWORK ANALYSIS IN MIGRATION STUDIES

Over the last 20 years, there has been growing interest in social network analysis across a variety of social science disciplines, particularly in sociology, anthropology, communication science, health and medicine, management and political science. The roots of a social network perspective can be found in Simmel and Moreno discovery that the nature of ties themselves rather than the social group *per se* that lay at the center of many human behaviors. Despite these early insights, social network analysis gain its prominence only with revived interest in social networks as essence of social structure in 1980s (Burt, Bourdieu, Coleman, Putnam, Castells, *et al.*). This article aims to explore current metodological social network analysis approaches and how they can be succesfully employed in migration studies. It is argued that previus dominant quantitative social network analysis based on full network and egocentric network analysis nowadays is renewed by social capital theory and social support approach. This new social network perspective allows to investigate how social networks function, how they can be constructed, maintained and reproduced, how are network dynamics across time and space.

Įteikta 2009 12 15

Pateikta spaudai 2009 12 17

Socialinių teorijų skyrius
Socialinių tyrimų institutas
Saltoniškių 58, Vilnius
Socialinių inovacijų institutas
Saulėtekio 15, Vilnius
El.paštas: gecieneingrida@gmail.com